

СЕКРЕТАРИЈАТУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
Београд

Изборно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, својом одлуком бр. 2909/1 од 26. новембра 2010. године, именovalo нас је у Комисију за припрему извештаја о кандидатима који су се јавили на конкурс за избор једног редовног професора за ужу научну област Палеославистика, предмет Упоредна граматика словенских језика са старословенским језиком. Конкурс је објављен у листу „Послови“ бр. 390 од 8. децембра 2010. године, и на њега се пријавио само један кандидат, др Милан Стакић, досадашњи ванредни професор за наведени предмет на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Пошто је прегледала поднесена документа и размотрила приложене кандидатуре научне радове, Комисија подноси надлежним органима Факултета и Универзитета следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски подаци. — Др Милан Стакић рођен је 24. новембра 1948. године у Јасеновим Потоцима, општина Мркоњић Град, од оца Војина и мајке Зорке (девојачко Симић). Прва четири разреда основне школе завршио је у Јасеновим Потоцима, пети разред у Горњој Пецкој, а шести у Бараћима, седми и осми у Гакову код Сомбора. По завршеној учитељској школи у Сомбору и Више педагошке школе у Крагујевцу, наставио је студије на Филолошком факултету у Београду на Групи за српскохрватски језик и југословенске књижевности и дипломирао у редовном року са средњом оценом у току студија 9,27 и на дипломском испиту 9. На истом факултету завршио је и постдипломске студије, одбравивши 6. децембра 1973. године магистарски рад под насловим *Развитак прасловенске деклинација именица њ основа у источнословенским језицима*. Докторску дисертацију под насловом *Деривациона фонетика именица и придева у јужнословенским језицима* одбранио је на Филолошком факултету у Београду 15. маја 1986. године.

Др Милан Стакић је у редовном радном односу на Филолошком факултету у Београду од 7. марта 1972. године, најпре у звању асистента-приправника и асистента, а од јуна 1987. године у звању доцента до 2002. године, кад је изабран у звање ванредног професора за Упоредну граматику словенских језика са старословенским језиком.

2. Подаци о објављеним радовима. — Др Милан Стакић је од 2002. године, тј. у периоду од избора у звање ванредног професора, објавио 24 научна рада — једну монографију, двадесет једну научну расправу, један стручни чланак [бр. 15] и један приказ [бр. 24].

Наводимо библиографске податке о радовима с подацима о категоријама тих радова које имају одговарајући број бодова према важећим критеријумима (укупно 68,5).

I. Монографија

1. *Мофо(но)лошке теме*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2010. 201 стр. (Библиотека Књижевност и језик, књига 34). – ISBN 978-86-84885-42-7. **M42-5**

II. Расправе и чланци

2. *Дијахрони и синхрони аспекти гласовних закона* // Српски језик, Београд, 2002, VII, бр. 1–2, стр. 251–262. – ISSN 0354-9259. – **M24-4**

3. *Морфонолошке појаве у граматичком систему Михаила Стевановића* // Живот и дјело академика Михаила Стевановића. Подгорица: ЦАНУ, 2002, стр. 219–225. (Научни скупови; књ. 59. Одјељење умјетности; књ. 21). – ISBN 86-7215-132-1. – **P64-1,5**

4. *Палеославистичко учење Љубомира Стојановића* // Љубомир Стојановић. – Ужице: Учитељски факултет, 2002, стр. 151–158. – ISBN 86-80695-21-1. – **P64-1,5**

5. *Гласовни процеси и аналошка уопштавања* // Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани“, Подгорица: ЦАНУ, 2003, стр. 281–287. (Научни скупови; књ. 61. Одјељење умјетности; књ. 22). – ISBN 86-7215-139-9. – **P64-1,5**

6. *О глаголима са презентском основом на -а-. (I)* // Српски језик, Београд, 2003, VIII, бр. 1–2, стр. 587–596. – ISSN 0354-9259. – **M24-4**

7. *О грађењу императива у српском језику* // Књижевност и језик, Београд, 2003, 50, бр. 1–3, стр. 171–178. – ISSN 0454-0689. – **P61-2**

8. *Основни појмови морфонологије* // Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, ISSN 0351-9066. – 32, 3 (2003), стр. 27–35. **P51-3**

9. *Вокалске алтернације у српском језику* // Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 2004, књ. 33/3, стр. 41–46. – ISSN 0351-9066. – **P51-3**

10. *Морфонолошка терминологија у настави српског језика* // Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 2005, књ. 34/3, стр. 169–175. – ISSN 0351-9066. – **P51-3**

11. *Презент и императив у нашој науци и школској пракси* // Српски језик, Београд, 2005, X, бр. 1–2, стр. 289–299. – ISSN 0354-9259. – **M24-4**

12. *Суфикс -арош* // Србистички прилози: зборник у част професора Славка Вукомановића. Београд: Филолошки факултет, 2005, стр. 243–248. – ISBN 86-80267-81-3. – **P64-1,5**

13. *О глаголима са презентском основом на -а-. (II)* // Српски језик, Београд, 2006, XI, бр. 1–2, стр. 95–102. – ISSN 0354-9259. – **M24-4**

14. *Морфонолошка правила и изузеци* // Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 2007, 35, бр. 3, стр. 45–57. – ISSN 0351-9066. – **P51-3**

15. *О неким проблемима наставе српског језика у основној школи* // Свет речи, Београд, 2007, бр. 23–24, стр. 87–91.. – ISSN 1450-6211. – **P62-1,5**

16. *Структура инфинитива и инфинитивних основа у српском језику* // Радови Филозофског факултета, Пале, 2007, бр. 9, стр. 167–171. – ISSN 1512-5858. – **M51-3**

17. *Глаголске основе примарних перфективних глагола* // Радови Филозофског факултета, Пале, 2008, бр. 10, стр. 145–150. – ISSN 1512-5858. – **M51-3**

18. *Глаголске основе у српском језику* // Српски језик, Београд, 2008, XIII, бр. 1–2, стр. 353–363. – ISSN 0354-9259. – **M24-4**

19. *Облици презента у српском језику* // Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 2008, књ. 36/3, стр. 213–229. – ISSN 0351-9066. – **M51-3**

20. *Видски ликови глагола на -ћи у српском језику* // Српски језик, Београд, 2009, XIV, бр. 1–2, стр. 119–134. – ISSN 0354-9259. – **M24-4**

21. *Глаголски вид и глаголске основе у српском језику* // Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 2009, књ. 38/3, стр. 23–31. – ISSN 0351-9066. – **M51-3**

22. *Инфинитив и аорист у морфолошком систему српског језика* // Књижевност и језик, Београд, 2009, 56, бр. 3–4, стр. 235–243. – ISSN 0454-0689. – **M52-2**

23. *Структура наставака инфинитива и аориста (Развитак и савремено стање у српском језику)* // Српски језик, Београд, XV, 2010, бр. 1–2, стр. 555–572. – ISSN 0354-9259. – **M24-4**

III. Приказ

24. *Значајан прилог србистици* (Милош Ковачевић, Србистичке теме, ФИЛУМ, Крагујевац, 2007, 232 стр.) // Радови Филозофског факултета, Пале, 2007, бр. 9, стр. 497–499. – ISSN 1512-5858.

3. Преглед и мишљење о досадашњем научном и стручном раду. — Др Милан Стакић објављује радове у лингвистичким часописима у Србији, Црној Гори, Македонији и Босни и Херцеговини. Учесник је на два пројекта Катедре за српски језик на Филолошком факултету у Београду.

Научне радове професора Милана Стакића поделићемо у три групе према основном њиховом предмету.

3.1. Прву групу чине радови из дијахроне дериватологије.

Из чисте дериватологије је веома значајан рад *Суфикс -арош* [бр. 12 у наведеном списку], у коме аутор расправља о структури овог суфикса и о значењу именица које су њиме изведене. Овим суфиксом изводе се именице од именица сва три рода (*цепарош, тремарош, месарош*), затим од глагола (*тапкарош, пецарош* и др.). Све су те изведенице тросложне, углавном имају краткоузлазни акценат на првом слогу и обавезну поста акценатску дужину на првом слогу суфикса. Означавају особу која је у некој вези са оним што означава мотивна реч. Што се структуре овога сложеног суфикса тиче, у првом делу је неоспорно суфикс *-ар*. За други део С. Бабић и И. Клајн, идући за П. Скоком, кажу да је мађарски суфикс *-ош*. Аутор, међутим, не прихвата да се мртви мађарски суфикс из немотивисаних апелатива, нејас-

не етимологије, издвојио и постао функционално појачање агентивног суфикса *-ар* и доказује да је у другом делу суфикса *-арош* домаћи суфикс *-аш* који је често имао и стилску обојеност, коју је унео и у овај сложени суфикс. Два додатна структурна проблема – појаву *о* уместо *а* и губљење дужине у другом делу сложеног суфикса – аутор објашњава квалитативном и квантитативном дисимилацијом два (дуга) *а* у суседним слоговима.

У другим радовима из ове групе дериватолошка проблематика се проширује на питања деривационе фонетике и њених резултата на синхронном плану. Тако у раду *Дијахрони и синхрони аспекти гласовних закона* [бр. 2] расправља се о гласовним законима и гласовним променама као дијахроним појавама изван значења и граматичке функције и њиховим синхроним аспектима – алтернацијама, граматичким средствима у флексији и деривацији. Аутор истиче да је методски погрешно, а научно неодрживо да се у опису савременог стања језика говори о *гласовним променама* (које су увек извршене у даљој или ближој прошлости), ваљало би говорити само о њиховим резултатима у флексији и деривацији, о *алтернацијама* (које, опет, не морају увек бити гласовног порекла, продукт фонетских закона, каткад су оне морфолошког порекла, резултат аналошког уопштавања). Све гласовне промене требало би изучавати у *историји језика* јер подразумевају временску дистанцу у процесу мењања неког гласа. Тако добијен „сирови материјал” језик користи у граматичке сврхе, дајући му семантичку компоненту. Изузеци код гласовних закона не постоје, а оно што се под њима подразумева у неким граматикама јесу нове појаве у језику и личе на изузетке само када се начини погрешан спој синхроније и дијахроније.

У раду *Гласовни процеси и аналошка уопштавања* [бр. 5] разматра се паралелно деловање гласовних промена и аналогije у механизму језичког мењања – језичког стварања и усавршавања. Међусобни однос гласовних промена и аналогije приказан је на материјалу старословенског и српског језика. У закључном делу рада истакнуто је да ове две језичке појаве делују у истој равни, само што прва претходи другој. Фонетски процеси доводе до нових облика и „нереда” у језичком механизму, а аналогija уједначава облике одређене парадигме, доводи их у склад. Још су две битне разлике међу њима: прво, фонетске промене су дијахронијски појам, предмет историје језика, а аналогija је синхронијска појава, настала као резултат деловања језичког осећања говорника и, друго, фонетски условљена промена је лишена значења, није граматичка (може се пратити мењање гласова једне речи не улазећи у њено значење), док је аналогija граматичка појава, везана за значење и облике појединих речи. То им, међутим, не смета да делују у истом правцу и да се међусобно допуњавају.

У обимнијем раду *Морфонолошка правила и изузеци* [бр. 14], после шире анализе, аутор закључује да ниједан фонетски закон не зна за изузетке у време када се нека гласовна промена врши и на територији на којој се врши. Када гласовни закон ослаби, резултате гласовне промене језик чува и веже их за морфолошке облике или их користи у деривацији. Будући да престанком деловања фонетског правила престаје и принцип обавезности, резултати гласовне промене добијају морфолошко и творбено окружење, а ту аналогija успоставља нарушени ред, али она нема карактер обавезности. Изузетака нема, и не може их бити, док се врши гласовна промена јер је она под истим условима свеобухватна. А кад се алтернације вежу за

морфолошке и творбене облике, семантички моменат је пресудан – кад се угрози значење речи, алтернација ће изостати јер она није ни обавезна ни свеобухватна. О изузецима се говори само ако се помешају синхронија и дијахронија.

Појмовно-терминолошког карактера је рад *Основни појмови морфонологије* [бр. 8]. Задатак *морфонологије* аутор одређује као проучавање гласовних алтернација у систему облика речи и грађењу нових речи. Под термином *алтернација* подразумева се свака правилна замена једног гласа другим у разним облицима једне исте основе или афикса речи (у њеним облицима и изведеницама). Алтернације фонема нису носиоци посебног лексичког значења јер се односе само на аломорфе корена, префикса, суфикса, наставка за облик – морфеме уопште. Гласови који се смењују су *алтернанти* (заменици). Већи део морфонолошких алтернација настале су као резултат гласовних промена, а неке су добијене аналогijом. Аутор надаље образложе термине: *гласовне промене, гласовни закони и аналогija*.

У раду *Вокалске алтернације у српском језику* [бр. 9] разматрају се промене вокала (дијахрона перспектива) и алтернације вокала (синхрона перспектива). После исцрпне анализе, аутор закључује да је у најновијим граматикама и лингвистичким расправама приметан напор да се уместо гласовних промена (дијахроног појма) говори о гласовним алтернацијама, те да се тежиште посматрања језика са његовог историјског развитка пренесе на његов савремени облик. Та два метода, синхронијски и дијахронијски, не треба мешати, нити их доводити у колизију.

У прву групу радова спадају својим основним предметом и два чланка из историје проучавања граматичког система српског језика из синхроне и дијахроне перспективе, који су посвећени значајним научницима. У првом, *Морфонолошке појаве у граматичком систему Михаила Стевановића* [бр. 3], анализиран је онај део лингвистичког учења Михаила Стевановића који се односи на морфонологију. Стевановић је синтезу својих граматичких учења дао у двотомној граматици *Савремени српскохрватски језик: Граматички системи и књижевнoјезичка норма*. О морфонолошким појавама пише у првом делу, у *Фонетици*. У духу времена и школе којој је припадао, он пише о гласовним променама и дели их на *апсолутне* и *условне*. Термин *алтернација* користи једино као синоним за *превој самогласника*. У другом, *Палеославистичко учење Љубомира Стојановића* [бр. 4], Стакић анализира палеославистичке погледе Љ. Стојановића изнете у *Граматици старогa словенскогa језика* и упоређује их са савременим палеославистичким достигнућима. Ову граматику је Стојановић саставио, како и сам каже, по А. Лескину, али је у њен садржај унео и свој печат, препознатљив у свим поглављима. Његов уџбеник могао би се, по ауторовом мишљењу, са малим усклађивањем са савременим достигнућима палеославистике, и данас користити у нашим гимназијама (ако некад превлада свест да је у њима потребно изучавати најстарији писани језик словенски).

У раду *Морфонолошка терминологија у настави српског језика* [бр. 10], у коме се научна питања посматрају и са стручног аспекта, анализирају се термини из области морфонологије у актуелним уџбеницима за основно и средње образовање. Аутор констатује да је наша наука о језику традиционално историјска – у приступу, методама и терминологији, и да се све то, када је о морфонологији реч, одражава и у уџбеницима за основну и средњу школу. Ипак, у новије време приметни су напори да се дијахронијски принцип описивања савременог језичког стања замени синхронијским, да се језичке појаве више описују (и прописују), а мање

историјски тумаче, те да се и терминологија усклађује са новим тенденцијама. Анализа је показала да се у средњим школама у том правцу отишло много даље него у основним.

3.2. Другу групу радња научног опуса професора Милана Стакића после избора у звање ванредног професора чине радови из морфологије.

У два рада аутор расправља о глаголском виду.

Један се рад тиче (само) категорије глаголског вида: *Видски ликови глагола на -ћи* [бр. 20]. У њему је аутор, прво, анализирао све глаголе на *-ћи*, а затим формулисао закључке. Сви примарни перфективни глаголи су тренутно-свршени. Кад им се додаје префикс, не мењају вид, само (у складу са својим значењем) модификује значење основног глагола. Велики утицај на глаголе овога типа имали су глаголи са суфиксом *-ну-* / *-не-*. Презент са основом на *-не-*, као обележјем свршеног вида, почео се употребљавати код примарних свршених глагола напореда са старим презентом, а још чешће као једини облик. Ово је довело до стварања нових, аналошких облика инфинитива – поред старих на *-ћи* развили су се и нови на *-ну-* и обрнуто – поред старих на *-ну-* јавили су се и нови на *-ћи*. Имперфективизирање се најчешће вршило помоћу суфикса *-а-* / *-аје-*, много ређе суфиксима *-ава-* и *-ива-*. Превој коренског вокала сведочи да је у питању стара, прасловенска имперфективизација. Честе су и сугласничке алтернације *к : ц* и *г : з*, некад су гласовног порекла, резултат треће палатализације, а некад су аналошке. У вези са видом ваља још истаћи: само су примарни перфективни глаголи увек тренутно-свршени и само су примарни имперфективни глаголи увек дуративни (трајни). Перфективизирани глаголи су или почетно-свршени или завршно-свршени (временом су могли постати и тренутно-свршени). Имперфективизирани глаголи су итеративног лика (временом су могли постати, под одређеним условима, и дуративни).

Други рад већ повезује категорију глаголског вида с питањем глаголских основа: *Глаголски вид и глаголске основе у српском језику* [бр. 21]. У њему аутор анализира како глаголски суфикси, мењајући глаголску основу, утичу на глаголски вид. Перфективизирање трајних глагола, као што је познато, најчешће се остварује префиксацијом. Једини суфикс који се употребљавао у ту сврху је *-ну-* (у презенту *-не-*). Сви остали глаголски суфикси, кад су се помоћу њих изводили глаголи од глагола, служили су за итеративизирање, извођење учесталих глагола од свршених. А ни њих нема много. Своде се на суфикс *-а-* и деривате: *-ва-*, *-ива-*, *-ова-* и *-ава-*. Даље се показује како су постали дати деривати и анализирају се глаголи изведени од других глагола помоћу наведених суфикса. На крају рада аутор износи своје неслагање са А. Белићем и формулише то у два питања, на која даје и одговор. Може ли се говорити о *трајноучесталим* глаголима (од трајних глагола) и *тренутноучесталим* (од тренутних)? Термини, по аутору, нису добри јер ако је у сложеници први део одредбени, онда би први термин био плеонастичан јер је *учестали* увек *трајан*, а други би морао бити нетачан јер *учестали* не може бити *тренутан*. Али није суштина у терминима. Много је важније питање: може ли се итеративизирати трајна радња? Је ли заиста исти принцип итеративизирања *ходити : ходати* и *пасти : падати*? Сам Белић у првом примеру примећује измену значења: *ходати* („ићи тамо и амо”), *носити* („носити тамо и амо”) и сл. Оваквих парова нема много. У њима други члан има формалну структуру итератива: суфикс *-а-* и дуљење коренског вокала, дуљење настало касно, на српском терену јер бисмо иначе место *о* имали *а*, само је

питање да ли су то итеративи према трајним глаголима. По мишљењу аутора, нема сврхе да се неограниченотрајна радња итератизира и зато мисли да однос ових глагола није однос итератива према основном значењу.

Поред наведеног, у још два рада се расправља о глаголским основана уопште.

У раду *Глаголске основе примарних перфективних глагола* [бр. 17] аутор разматра перфективне глаголе са суфиксом *-ну-* и њихов утицај на уобличавање инфинитивне и презентске основе примарних (неизведених) глагола у српском језику. Кад год је у инфинитивној основи наставак *-ну-*, у презентској је *-не-*, али то не важи и обрнуто – има глагола свршеног вида који имају презентску основу на *-не-* (најчешће паралелно са још неком, старијом, основном), а немају инфинитивну на *-ну-* (или је имају само у појединим говорима, накнадно сачињену према презенту, обично не у књижевном језику): *ста-ти* – *ста-не-м*, *пасти* (< *пад-ти*) – *пад-не-м* и *па-не-м*, *лећи* (< *лег-ти*) – *лег-не-м* (поред *леж-е-м*) и сл.

У раду *Глаголске основе у српском језику* [бр. 18] аутор сматра да глаголске основе треба, пре свега, дефинисати и одредити, затим размотрити њихову структуру у оквиру структуре глаголских облика, што подразумева њихов однос са морфолошким наставцима и, на крају, њихов међусобни однос у систему глаголских облика. Глаголске основе, инфинитивна и презентска, су *морфеме* чија је функција да повежу корен (као носилац лексичког значења променљиве речи) са флексивним наставком (као носиоцем обележја граматичке врсте и облика променљиве речи). Ако се ово има у виду, према моделу *корен + суфикс за основу + наставак за облик*, није тешко одредити основу. Српски језик је из прасловенског наследио шест структурно различитих инфинитивних основа и све их је сачувао, с тим што је прва, коренска, разумљиво, изгубила продуктивност. Српски језик је наследио и пет презентских основа, четири тематске и пету атематску. Од атематских глагола у српском језику сачуван је само један: *јесам, јеси* ... С друге стране, сачуване су све тематске основе, а од XIII века осамосталила се и постала продуктивна и нова основа на *-а-*. Што се тиче међусобног односа инфинитивне и презентске основе, познато је да обе основе имају исто значење и исту видску вредност, да се формално увек разликују, да се никад једна основа не одређује другом и да се никад једна основа не може градити од друге.

У неколике расправе аутор разматра презентску основу и облике који се од ње образују.

Општег је карактера рад *Облици презента у српском језику* [бр. 19]. Расправљати о облицима презента у савременом српском језику, по аутору, значи, заправо, сагледати различите врсте презентске основе јер су наставци увек исти. Презентских основа има више: сачуване су све старе, наслеђене из прасловенског језика, а развила се у историјском развоју српског језика и једна нова – презентска основа на *-а-*. Од сачуваних основа: основе на *-е-* нису увек по пореклу старе основе *-e/o-* (*орати, орем*, стсл. *orati* – *orъ, orъ-shi* < *orjъ, or-je-shi*), основе на *-не-* данас су много продуктивније него у прасловенском и старословенском језику (захваљујући корелацији са инфинитивним *-ну-* које је постало врло продуктиван суфикс за перфективизацију имперфективних глагола), некада врло продуктивна основа на *-je/jo-* данас је сведена на сасвим ограничен број творбено-морфолошких типова глагола, основа на *-и-* је задржала, па и повећала, своју продуктивност, а од пет наслеђених

атематских глагола данас је сачуван само један (*јесам, јеси ...*). У оквиру сваке наслеђене основе, као и нове на *-а-* размотрени су основни облици презента и утврђени начини њиховог настанка.

У првом делу расправе *О глаголима са презентском основом на -а-* (I) [бр. 6 у наведеном списку] дат је поглед на историју питања и предлог синтезе, а у другом делу се расправља о семантици и морфемској структури глагола чија се презентска основа завршава вокалом *а*. Овде се констатује да је то нова врста глагола којих нема у прасловенском и у старословенском језику, али их има у свим савременим словенским језицима осим источнословенских. Развили су се, највећим делом, из треће Лескинове *-jo/je-* врсте. Глаголи код којих је наставак презентске основе *-је* додаван на општи део који се завршавао вокалом *а* гласовним су путем, по ауторовом мишљењу, добили уместо старе презентске основе на *је* нову – на *а*: *зна-је-м* > *знаем* (губљењем интервокалског *ј*) > *знаам* (прогресивном асимилацијом) > *знам* (сажимањем). Предмет другог дела расправе *О глаголима са презентском основом на -а-* (II) [бр. 13] јесте одређивање постанка и структуре анализираних глагола, сагледавање односа основе на *-а-* према другим презентским основама и према инфинитивној основи и анализа њихове семантичко-творбене стране. Сви глаголи са презентском основом на *-а-* и у инфинитивној основи имају завршетак *-а-*, што не значи да су те две основе једнаке. Презентска и инфинитивна основа никад нису потпуно једнаке јер, ако се и завршавају на исти вокал, он је у инфинитивној увек кратак, а у презентској увек дуг. Ипак, инфинитивне основе на *-а-* имале су утицаја на уобличавање презентских основа на *-а-* код неких глагола, на пример, *знати* – *знам* (старије *женем*) и *ткати* – *ткам* (старије *чем* и *ткем*). Настанак и ширење презентских основа на *-а-* везани су, међутим, за судбину глагола *-jo/je-* основа и њихову везу са атематским глаголима. Два су момента, по ауторовом мишљењу, овде најважнија – један фонетски, а други морфолошки. Фонетски се односи на развитак гласовне групе *-aje-*: *-aje-* > *-ae-* > *-aa-* > *а*. Примера са извршеном асимилацијом и контракцијом налазимо и у презентским облицима ових глагола у старословенском језику. Али у њему налазимо и примере за исти такав развитак групе *-yje-* у презенту: *-yje-* > *-ye-* > *-yu-* > *-у-*, па се није развила презентска основа на *-у-*. Зато је важан и други, морфолошки, моменат – ширење наставка *-м* у првом лицу једнине из атематских глагола, у засебном развоју свих оних језика који знају за презентску основу на *-а*. Напореда употреба атематског *imaši, imatъ* и тематског *znaši, znatъ, dělaši, dělatъ* довела је до ширења атематског наставка *-тъ* у 1. л. једнине и на тематске глаголе; истовремено је испред наставка *-тъ* уопштен наставак основе *-а-* из осталих лица. Што се творбене структуре тиче, аутор каже да оваквих глагола има и међу простим (*знати* – *знам*, *гутати* – *гутам* и др.) и међу изведеним: од именица (*браздати* – *браздам*), од придева (*брзати* – *брзам*), а највише их је од глагола, када имају итеративно значење (*враћати* – *враћам*, *рађати* – *рађам*, *убадати* – *убадам* и сл.).

У раду *Презент и императив у нашој науци и школској пракси* [бр. 11] аутор анализира више значајних питања: прво, питање функционисања словенског глаголског система уопште и однос двеју глаголских основа конкретно; друго, дефинисање презентске основе и опис њене морфемске структуре; треће, историјски развитак презентске основе (презентских основа); четврто, одређивање презентске основе у српском језику данас; пето, одређивање презентских наставка и кратак

преглед њихова историјског развика; шесто, грађење презента и функционисање граматичких морфема у његовим облицима; седмо, вид презентске основе од које се гради императив, као и начин њеног одређивања; осмо, порекло данашњег словенског императива и, с тим у вези, историјски развика његових наставака, и девето, грађење императива у српском језику, или функционисање граматичких морфема у његовим сачуваним облицима.

У раду *О грађењу императива у српском језику* [бр. 7], насупрот М. Стевановићу и Ж. Станојчићу, који тврде да се императив у српском језику гради помоћу наставака за императив *-и-*, *-ј-* и *-ју-*, аутор у овом раду доказује да нема ниједног глагола од којег би се императив градио наставком *-ју-*. И то показује из дијахроне и синхроне перспективе. Аутор даље објашњава који су наставци за императив у српском језику и на који вид презентске основе се они додају. И после исцрпне анализе закључује да је грађење императива најбоље описивати полазећи од оног вида презентске основе који се добија када се од 3. лица множине презента одузму завршеци *-у* или *-е*, нпр. по Стевановићевим врстама: *трес-(у)*, *ор-(у)*, *пиш-(у)*, *брин-(у)*, *чуј-(у)*, *куј-(у)*, *певај-(у)*, *нос-(е)*, *вид-(е)* и *држ-(е)*. А што се наставака за императив тиче (лични нису ни били спорни), они су увек *-и-*, или *-ј-*, никад није *-ју-*.

У три рада аутор разматра инфинитивну основу и облике који се од ове основе образују.

У раду *Структура инфинитива и инфинитивних основа у српском језику* [бр. 16] показује се да од три инфинитивна завршетка *-ти*, *-ћи* и *-сти* само *-ти* има морфемски карактер и може бити наставак (= облички суфикс по новијој славистичкој терминологији) инфинитива. Остала два су, по аутору, само завршеци, настали услед извршених гласовних промена у прасловенском језику, и не могу бити наставци. А од шест наслеђених инфинитивних основа само је прва, коренска, остала непродуктивна. Све остале добиле су и функцију глаголског суфикса и, самим тим, велику продуктивност.

У раду *Инфинитив и аорист у морфолошком систему српског језика* [бр. 22] аутор расправља о морфолошкој структури инфинитива и аориста, а не о њиховим значењима и функцијама у реченици. Оба ова проста глаголска облика граде се од инфинитивне основе, по морфолошком моделу: *инфинитивна основа + наставка*. Има, међутим, спорних момената и у одређивању инфинитивне основе и у објашњавању наставака за инфинитив и аорист у српском језику данас. У ту сврху аутор је анализирао граматике које се користе у нашем школском систему, од основне школе до универзитета. Грешке које би се, по аутору, морале исправити, између осталих су: глаголи „са обличким наставком за инфинитив *-ћи*” (Завршетак *-ћи* никад не може бити *облички наставак за инфинитив*, гледано и из историјске и из савремене перспективе); „наставци за облик аориста у 1. л. једине и у 1–3. л. множине јављају се као *х*, *с*, *ш*, што значи да је (историјски) наставак за аорист *-х*, који у множини у савременом језику алтернира са *с* и *ш*” (Историјски гледано, то није тачно јер су то континуанти *сигматског* аориста, па је основни наставак за аорист *с* а не *х*; под одређеним фонетским условима у прасловенском језику *с* је прешло у *х*, а то *х* је само у 3. л. множине, нашавши се испред вокала предњег реда, прешло у *ш*); „*инфинитивна основа* најбоље се распознаје у *првом лицу једн. аориста*, и добија се одстрањивањем наставка *-х (-ох)*” (На овај начин, међутим, не би требало одређивати инфинитивну основу код глагола који испред *-ти* имају во-

кал, не само зато што је много једноставније од инфинитива одбити наставак *-ти*, него, и пре свега, зато што ћемо избећи грешке да је, нпр. код глагола *имати* инфинитивна основа *имад-*, а није него *има-*) и др.

У раду *Структура наставака инфинитива и аориста: Развитака и савремено стање у српском језику* [бр. 23] аутор подсећа на порекло инфинитива и на различите теорије у упоредној граматици о његовом постанку. Затим анализира обличке суфиксе *-ти* и *-ћи* и завршетак *-сти* и упоређује стање у српском са оним у старословенском језику. У другом делу рада аутор се бави облицима аориста и прати њихов развитака од прасловенско језика до савременог стања. На крају се пита колико је оправдано у савременом српском језику делити морфеме овог глаголског облика на наставке за облик и за лице. У прасловенском језику то је била сасвим оправдано и јасно се уочавају те две морфеме, нпр.: једнина 1. **bi-s-ǫm*, 2. **bi-s-s*, 3. **bi-s-t*; множина 1. **bi-s-ǫ-mǫs*, 2. **bi-s-te*, 3. **bi-s-nt*. После многих извршених гласовних промена, данас се приказује оваква структура наставака за облике аориста: једнина: 1. л. *-х-ѡ*, 2. *-ѡ-ѡ*, 3. *-ѡ-ѡ*; множина: 1. *-с-мо*, 2. *-с-те*, 3. *-и-е*. Питање је какви су то *лични* наставци кад је у сва три лица једнине *-ѡ*, а прво лице једнине се познаје по наставку *-х*, те аутор предлаже да се у граматицима савременог језика говори само о наставцима за аорист, без диференцирања на наставке за облик и личне наставке. Савремено стање језика требало би описивати онако како га видимо и осећамо данас, а данашње језичко осећање у облицима глагола издваја две морфолошке јединице – основу и наставак. Рашчлањавање основа на корен и основински наставак као и наставака на обличке и личне – предмет је историјског изучавања језика.

3.3. Трећу групу научних истраживања Милана Стакића чине поглавља монографије *Морфо(но)лошке теме* [бр. 1 у наведеном списку], која је по опсегу и резултатима најважнији кандидатов рад од избора у звање ванредног професора.

У првом делу ове монографије разматрају се питања морфонологије. У њему аутор морфонолошке појаве посматра из дијахронијске и синхронијске перспективе. Из дијахронијске перспективе посматрано, говори се о гласовним законима и фонетским променама, а из синхронијске – о гласовним алтернацијама и аналогiji. Ако се те две перспективе помешају, а то је методолошки недопустиво, говори се о изузецима. Аутор се залаже да се у граматицима савременог језика пише само о гласовним алтернацијама и њиховом морфолошком и творбеном окружењу јер су гласовни закони и фонетске промене предмет изучавања историјске и упоредне граматике.

У другом делу аутор се бави морфолошким проблемима, пре свега – глаголима. Залаже се за правилно дефинисање и одређивање глаголских основа јер од тога зависи одређивање наставака и целокупна структура глаголских облика. Посебну пажњу посвећује новој презентској основи на *-а-* која се у српском језику осамостаљује од XIII века. Неколико одељака посвећено је глаголском виду – перфективизацији, итератизацији и односу глаголског вида и глаголских основа (утицај глаголског вида на структуру глаголских основа). Од простих глаголских облика анализирао је развитака и морфолошку структуру: инфинитива, презента, императива и аориста.

Будући да већи део појава аутор прати и у дијахроној перспективи, неминовно је поређење са прасловенским и старословенским језиком. Примери из старосло-

венских споменика су полазна етапа у изучавању развитка одређених гласовних појава и морфолошких облика у историји српског и других словенских језика. Аутор се при томе увек осврће на досадашње изучавање појава о којима расправља, изражавајући и образлажући своја слагања или неслагања с појединим научницима који су се пре њега бавили тим или сличним питањима.

3.4. Научни резултати које је остварио др Милан Стакић вишеструко су значајни. Као ученик професора Бошковића, од самог почетка је био усмерен на интердисциплинарни приступ: и упоредна граматика словенских језика, тј. прасловенска граматика, и граматика старословенска (у магистарском раду), и дериватологија с морфемиком, и историјска фонетика (у докторском раду). Та и таква интердисциплинарност наставила се и у радовима који су били предмет овог извештаја: и дериватологија с деривационом фонетиком и морфонологијом, и морфологија, и историја језика, и савремено језичко стање. Радови Стакићеви имају трајну вредност: кандидат наш је значајно унапредио учење о глаголским основама и граматичким морфемама којима се уобличавају глаголски облици, као што је веома значајно разграничење фонетских процеса који су били резултат фонетских закона од фонолошких резултата и резултата деловања аналогije у синхроним граматичким системима. При том кандидат прецизно разграничава синхронију и дијахронију повезујући научну анализу с наставном праксом и педагошком традицијом.

4. Мишљење о испуњености других услова за рад утврђених законом. — Др Милан Стакић на Филолошком факултету Универзитета у Београду предаје Старословенски језик, као и на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, а предавао га је и на Филозофском факултету у Никшићу (Универзитет Црне Горе). На Филозофском факултету у Палама (Универзитет у Источном Сарајеву) поред Старословенског језика предавао је (и предаје) и Упоредну граматику словенских језика и Историју српског језика.

У стручном раду *О неким проблемима наставе српског језика у основној школи* [бр. 15 у наведеној библиографији] Др Милан Стакић је анализирао неколико најтежих питања са Републичког такмичења из српског језика и језичке културе. Наведени су сви погрешни одговори и тражени су узроци зашто се грешило. Дајући коментаре и одређена упутства, аутор је имао за циљ да помогне и ученицима и њиховим наставницима да у изучавању српског језика постижу још боље резултате. Стакић је састављач тестова за пријемне испите из српског језика, од којих су неки објављени у и као посебне публикације.

Др Милан Стакић је био ментор при изради докторске дисертације Драгане Ратковић из области историјске дериватологије, која је успешно одбрањена 2010. године. Поред тога, ментор је за једну докторску дисертацију на Филозофском факултету у Палама, која је у завршној фази израде, као што је био ментор и за три магистарска рада, два у Београду, једног у Источном Сарајеву.

Предлог за избор др Милана Стакића у звање редовног професора. — На основу свега наведеног, можемо закључити да др Милан Стакић испуњава све законске услове, како научне тако и стручне и педагошке, за избор у звање редовног професора: има објављену монографију, објавио је веома значајне и друге расправе и чланке, успешно повезује научну теорију, и синхронију и дијахронију, и

славистику и србистику, с наставном праксом и са струком уопште, предан је као наставник и организатор.

Комисија свесрдно препоручује за избор у знање редовног професора за ужу научну област Палеославистика, предмет Упоредна граматика словенских језика са старословенским језиком, др Милана Стакића, досадашњег ванредног професора за наведени предмет и упућује предлог Факултету и Универзитету да га изабере у највише наставно-научно звање на универзитету.

Београд, 10. март 2011.

КОМИСИЈА:

Др Радмило Маројевић, редовни професор

Др Божо Ћорић, редовни професор

Др Бранкица Чигоја, редовни професор

Др Гордана Јовановић, редовни професор